

Яна МАРТЪЯНОВА, Ігор СРІБНЯК, Анна ХЛЄБІНА

“Український Скиталець” (Ліберець-Йозефов-Відень), 1920–23 рр.: до історії видання часопису¹

Яна Мартъянова — магістрантка історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна).

Ігор Срібняк — доктор історичних наук, професор, завідувач катедри всесвітньої історії Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна).

Анна Хлєбіна — магістерка, бібліотекарка у Слов'янській бібліотеці — Національній бібліотеці Чеської Республіки, історикиня та редакторка в Інституті досліджень тоталітарних режимів (Чехія).

У статті представлено короткий нарис історії видання часопису “Український Скиталець”, який тиражувався заходами вояків Української Галицької Армії спочатку в таборах інтернованих (Ліберець-Йозефов) у Чехословаччині, а з 1922 р. — у Відні. Заснувавшись як місячник, журнал невдовзі перетворився на ілюстрований двотижневик. Внаслідок того, що видання “Українського Скитальця” весь час було збитковим, його редакція протягом усього терміну “таборового” існування журналу отримувала дотації з каси таборового Культурно-Просвітнього Клуба.

Упродовж усього існування “Український Скиталець” виконував місію інформаційно-духовного сполучника між різними осередками української військової еміграції в ЧСР. Редакція була свідомо цього надзвичайно відповідального завдання, поставивши собі за мету витворити з інтернованих вояків “борців, що силою духа, гартом волі нову українську віру сотворять”. На його шпальтах постійно фіксували перебіг

¹ Studie “Ukrajinský skytalec” (Liberec-Josefov-Vídeň), 1920–1923: k historii vydávání časopisu” vznikla na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury (стаття “Український Скиталець” (Ліберець-Йозефов-Відень), 1920–1923 рр.: до історії видання часопису” була підготовлена на основі інституційної підтримки довгострокового концептуального розвитку науково-дослідної організації, наданої Міністерством культури Чеської Республіки). — *Авт.*

усіх найважливіших подій у житті інтернованого вояцтва; у ньому регулярно розміщували звіти різних секцій, курсів та установ української таборової організації, касові розрахунки витрат благодійної організації таборян "Самопоміч" тощо.

Водночас журнал виконував важливу мобілізаційну місію для інтернованих у таборах ЧСР вояків-галичан, закликаючи їх до самоорганізації в умовах еміграційного життя та збереження себе як частини українського етносу, тимчасово відірваного від свого ядра. Статті та матеріали "Українського Скитальця" привертати до себе увагу чеського суспільства, а також зарубіжних українських громад до проблем інтернованих українських вояків і тих високих ідеалів, які послідовно й непохитно обстоювало вояцтво УГА на еміграції.

Ключові слова: часопис "Український Скиталець", стаття, табір інтернованих, Чехословаччина.

Окремі аспекти історії видання часопису "Український Скиталець", а також його тематичне наповнення вже вивчено завдяки зусиллям історика української таборової преси Наталії Сидоренко.² Коротку інформацію про журнал було наведено в ще одній статті,³ але через

² Наталія Сидоренко, "Відчахнута від рідного дерева галузка (Таборовий часопис "Український Скиталець" (Ліберці-Йозефов-Відень, 1920–1923) та його значення у формуванні національної громади у Чехії)", *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка* 5 (1997): 66–72; Наталія Сидоренко, *Національно-духовне самоствердження. Ч. II: Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет* (Київ: дослідницький центр історії української преси, 2000), 18–29.

³ Ігор Срібняк, "Преса інтернованих частин Української Галицької Армії у Чехословаччині (1919–1921 рр.)", *Магістеріум* 22 (2006): 76–80.

IV. Річник. Ч. 7 (29).

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

ОРГАН ВІЙСЬКОВОЇ ЕМІГРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ З. У. Н. Р.

ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОТИЖНЕВИК
ВИХОДИТЬ 1. 15. КОЖДОГО МІСЯЦЯ

THE HOMELESS UKRAINIAN
ORGAN OF THE MILITARY EMIGRATION
OF THE WEST UKRAINIAN (GALICIAN) REPUBLIC
ILLUSTRATED NEWS.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ.
Адреса Редакції й Адміністрації:
Wien XVIII., Ferrogasse 31.

Обкладинка часопису "Український Скиталець", № 7 (29) від 1 квітня 1923 р.

Малюнок Івана Іванця "Редактор [Українського] Скитальця" Яків Голота (надпис на звороті). Ліберець, 18 лютого 1921 р., олівець, папір, 30,2 X 23,9 см (Slovanská knihovna, Praha (Слов'янська бібліотека, Прага), Sbirka "Veřejný, kulturní a společenský život ukrajinské emigrace (1915–1947)" (збірка "Суспільне і культурне життя української еміграції (1915–1947)", Т-О-UM-0298.

Малюнок Івана Іванця "В баракі", на якому зображено невідомого вояка УГА під час читання (евентуально) часопису "Український Скиталець". Ліберець, 14 лютого 1921 р., олівець, папір, 30,7 X 23,8 см (Slovanská knihovna, Praha (Слов'янська бібліотека, Прага), Sbirka "Veřejný, kulturní a společenský život ukrajinské emigrace (1915–1947)" (збірка "Суспільне і культурне життя української еміграції (1915–1947)", Т-О-UM-0304.

її оглядовий характер вона не містила важливого для відтворення його видавничої історії фактажу. Для детальнішого вивчення таборового повсякдення українського вояцтва у таборах Ліберець та Йозефов (Чехословаччина, нині обидва в Чехії — Авт.) матеріали "Українського Скитальця" було використано в монографії Ігоря Срібняка.⁴ У 2008 р. "Український Скиталець" став об'єктом наукових зацікавлень історика Олексія Фуртеса, який у рамках окремої статті проаналізував ступінь представленості мемуаристики на шпальтах цього видання.⁵

⁴ Ігор Срібняк, *Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах Центральної та Південно-Східної Європи (1919–1924 рр.): становище, організація, культурно-просвітницька діяльність* (Київ: КНЛУ, 2000), 98–128.

⁵ Олексій Фуртес, "Історико-мемуарний літопис УГА "Український Скиталець" 1920–1923 рр.," *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* 17 (2008): 130–37.

Створення табору інтернованих вояків-українців зі складу УГА в Німецькому Яблонному (Чехословаччина) було зумовлено несприятливим для галичан розвитком подій у збройному протистоянні з польською армією у травні 1919 р. За різними даними вже влітку цього року в ньому перебували від 4 700 до 6 500 вояків. У наступному році в ЧСР було створено ще один табір — у Ліберці (близько 1 000 осіб), мешканці якого 1921 р. були переведені до Йозефова, куди передислокувалася й "Українська Бригада" з Німецького Яблонного. Від самого початку перебування вояцтва УГА в таборі політичний провід ЗОУНР і командування згаданої Бригади докладали всіх зусиль, щоб підготувати інтернованих до продовження збройної боротьби за державність України. Для цього заходами членів "Просвітнього Кружка" в таборі було розпочато проведення культурно-освітньої роботи серед таборян. Складні умови інтернування нагально вимагали й ідейного згуртування вояків УГА, що зумовлювало потребу створення власних друкованих органів, які своїми матеріялами могли би об'єднати вояків-українців під гаслами самостійної і соборної України.

Одним з таких видань був журнал "Український Скиталець", який протягом усієї історії свого видання тричі змінював місце (Ліберець-Йозефов-Відень) і стільки ж разів видавничий формат та спосіб тиражування. Якщо перші три його номери (№ 1, 1920 р.; № 2–3, 1921 р.) було підготовлено в рукописному форматі й тиражовано на шапірографі, то вже з № 4 (лютий) і до № 9 (вересень-жовтень, 1921 р.) "Український Скиталець" видавали в машинописному вигляді ("матрицю" цих номерів роздруковували на друкарській машинці, після чого відбувалося тиражування). Починаючи з № 10 (листопад-грудень 1921 р.) журнал виготовляли на професійному типографському обладнанні в друкарні братів Штіпель у Ліберці. З переїздом часопису до Відня (з 1 листопада 1922 р.) його тиражування здійснювали у друкарні "Адрія", яку провадила одна з віденських видавничих фірм.⁶

Водночас змінювалась і періодичність виходу журналу: якщо спочатку він виходив один раз на місяць (у Ліберці-Йозефові), то з переїздом до Відня перетворився на ілюстрований двотижневик. Оскільки видання "Українського Скитальця" весь час було збитковим, його редакція впродовж усього терміну "таборового" існування журналу отримувала дотації (близько 2 000 крон чехословацьких) від Культурно-Просвітнього Кружка (КПК).⁷

У різні часи різнилися й накладі часопису: зазвичай виготовляли від 300 до 1 000 примірників. Частину накладу розповсюджували поза

⁶ Наталія Сидоренко, *Національно-духовне самоствердження. Ч. II: Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет, 1919–1924)*, 18–19.

⁷ "З життя-буття в таборі в Йозефові", *Український Скиталець. Йозефів*, жовтень 14, 1922, 9.

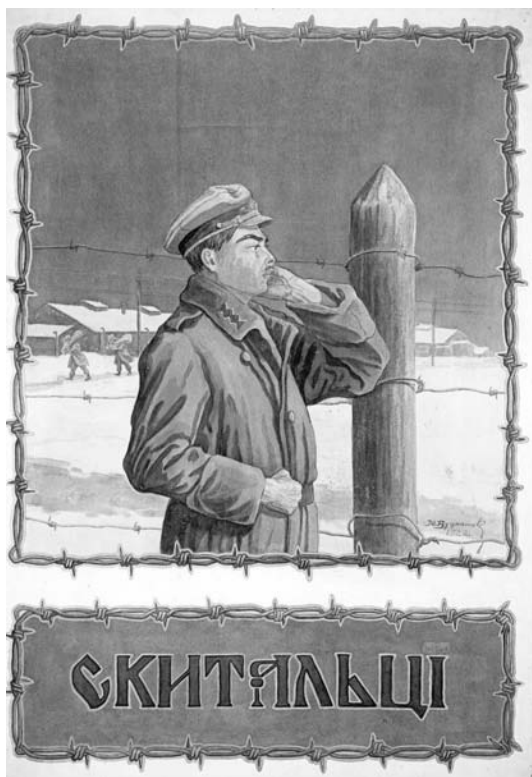
Малюнок Івана Іванця "Табір S", на якому зображено декілька бараків у таборі Йозефов з навислими над ними дощовими хмарами. Йозефов, 2 серпня 1923 р., акварель, папір, 34 X 43,2 см (Slovanská knihovna, Praha (Слов'янська бібліотека, Прага), Sbírka "Veřejný, kulturní a společenský život ukrajinské emigrace (1915–1947)" (збірка "Суспільне і культурне життя української еміграції (1915–1947)", Т-О-УМ-0308.

табором та в кількох європейських країнах (Німеччині, Австрії, Югославії, Болгарії, Румунії, Франції, Норвегії, Італії, Болгарії та Польщі). Понад 30 примірників "Українського Скитальця" безкоштовно передавалися до кількох архівних закладів та університетів.⁸ Така широка географія розповсюдження журналу була зумовлена, зокрема, й тим, що всі числа "Українського Скитальця" (особливо тоді, коли часопис видавали в рукописному та машинописному вигляді) були багато ілюстровані стараннями таборян (С. Ніжанківським, В. Чарнецьким, І. Іванцем, Л. Ліщинським, С. Пастернаком та ін.). Надалі редакція вдалась до розміщення світлин (авторства О. Демчука, О. Балицького, І. Рибачака та ін.), що їх виготовляли на обладнанні фотографічної секції КПК.

⁸ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 3521, оп. 2, спр. 145, арк. 13, 16; *Український Скиталець*. Відень, березень 1, 1923, 53.

Перше число часопису "Український Скиталець" вийшло друком у таборі інтернованих вояків-українців УГА Ліберець 1 листопада 1920 р. Воно було підготовлено до видання заходами створеної Культурно-Просвітнім Кругом редакції у складі поручника М. Левицького (редактор), Я. Голоти, І. Іванця і Ю. Буцманюка.⁹ У першому числі журналу редакція вмістила звернення до читачів, у якому було сформульовано програмне гасло видання: "зібрати все те, що пережила наша Укр[аїнська] Г[алицька] Армія від першого падолиста 1918 р., скитаючись по широкому світу", щоб зберегти для нащадків найменші деталі визвольної боротьби. Редакція брала на себе зобов'язання вести хроніку подій таборового життя, уміщувати спогади вояків, зберігаючи в такий спосіб безцінні факти для витворення об'єктивної історії УГА. У своєму зверненні до табірною загалу редакційна колегія особливо наголосила на цій обставині, відзначивши доцільність та необхідність ясного розуміння нащадками, "чим батьки їх помилились", але водночас усвідомлення того, "чому в[они] помилились".¹⁰

Після ліквідації табору в Ліберці всі інтерновані воя-

Малюнок Юліана Буцманюка "Скитальці" (як проєкт обкладинки для часопису "Український Скиталець"), на якому зображений невідомий вояк УГА біля таборової огорожі в Йозефові, зажурений думками про рідний край (був опублікований в часописі "Український Скиталець" (ч.6 (28), 1923, 15 березня, с.3) у графічному виконанні). Йозефов, 1922 р., акварель, папір, 79,5 X 55,5 см (Slovanská knihovna, Praha (Слов'янська бібліотека, Прага), Sbirka "Veřejný, kulturní a společenský život ukrajinské emigrace (1915-1947)" (збірка "Суспільне і культурне життя української еміграції (1915-1947)", T-O-UM-0326.

⁹ Олексій Фуртес, *Історико-мемуарний літопис УГА "Український Скиталець"*, 1920-1923 рр., 130.

¹⁰ *Український Скиталець*. Ліберці, 1920, 1-2.

ки УГА були зосереджені в таборі Йозефов, де розміщувався й "Український Скиталець" (починаючи з другого номера його провадив поручник Я. Голота). Після від'їзду останнього провід над журналом перейшов до редколегії у складі поручника П. Будза (редактор), чотарів І. Мельницького і М. Дольницького.¹¹ У Відні "Український Скиталець" тиражували заходами Українського військового допомогового комітету, а функції відповідального редактора виконував Л. Гутель. Як орган усєї військової еміграції ЗУНР журнал виходив до грудня 1923 р. (№ 23–24 (45–46)), після цього часопис знову змінив видавничий формат, перетворившись на неперіодичний збірник "Об'єднання" (1924 р.).¹²

На завершальному етапі свого існування часопис здобув найбільшу прихильність у середовищі стрілецтва УГА, яке працювало у складі робітничих команд. Це пояснювалося тим, що "Український Скиталець" став на початку 1920-х рр. ледь не єдиним інформаційно-духовним сполучником між цими осередками української військової еміграції в ЧСР. Редакція була свідомо цього надзвичайно відповідального завдання, поставивши собі за мету створити з інтернованих вояків "борців, що силою духа, гартом волі нову українську віру сотворять".¹³

Протягом понад трьох років свого видання часопис "Український Скиталець" успішно виконував роль табірної щоденника, на шпальтах якого постійно фіксували перебіг усіх найважливіших подій у житті інтернованого вояцтва; у ньому регулярно розміщували звіти різних секцій, курсів та установ української таборової організації, касові розрахунки витрат "Самопомочі"; друкували оповіщення, оголошення, списки жертводавців, листування тощо.

Водночас журнал виконував важливу мобілізаційну місію для інтернованих у таборах ЧСР вояків-галичан, закликаючи інтернованих до самоорганізації в умовах еміграційного життя та збереження себе як частини українського етносу, тимчасово відірваного від свого ядра внаслідок приєднання Польщею галицьких земель. Статті й матеріали "Українського Скитальця" привертати до себе увагу чеського суспільства, а також зарубіжних українських громад до проблем інтернованих українських вояків і тих високих ідеалів, які послідовно й непохитно обстоювало вояцтво УГА на еміграції.

¹¹ "З життя-буття в таборі в Йозефові", *Український Скиталець*. Йозефов, 1922, лютий-березень, 18; *Український скиталець*. Йозефов, травень 21, 1922, 7.

¹² Наталія Сидоренко, *Національно-духовне самоствердження. Ч. II: Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет, 1919–1924)*, 18–19.

Додаток. 3 табору УГА в Йозефові, ЧСР

Уже минули медардові дні (якщо на день св. Медарда 8 червня йде дощ, мокрими будуть і наступні 40 днів (чеська народна прикмета), тобто "мокрий Медард" обіцяє дощове літо з "медардовими дощами". — *Авт.*) та безкінечно довгі дні смутку і плачу природи, що настроювали таборитів до отупіння і зневіри, відбирали їм надію на тепле літо, на ясне сонце. Тяжкі олов'яні хмари пересувались над табором сорок днів і скроплювали його безнастанно холодним дощем. Тепер розвіялись — зникли... привітний усміх липневого сонця прогнав їх за ліси, за гори. Над чистенькими сього року вибіленими ззовні бараками, розверглось погідне, голубе небо та кличе-манить таборитів на двір до розясненої природи. Бараки ожили-зароїлися наче в муравлиску. Таборіві студенти вертають уже зі студійних відпусток з Праги, Пшібраму, Берна (Брна. — *Авт.*) та Подебрадів на відпочинок по тяжкій цілорічній праці. Та життє в таборі, хоч і гамірне, не таке, як було колись тому рік два... Немає тої сільської безжурности, що достроюється до оточуючої природи. Життє тяжке, подібне скорше до великоміського, де переважає великий рух, але при тім повага, якась здержаність... Кождий таборит спішиться — немає часу. Один ходить поміж бараками з книжкою і "гризе, догризає" її, бо ще сього року мусить докінчити науку, другий біжить зі школи і спішиться до праці в "Культурно-Просвітнім Гуртку", чи на пробу в театрі або на відчит, чи яке засідання, инший порядкує архів, книгозбірню, або бере косу на плечі та чимчикує на заробіток. Ще инший і світу божого за собою не бачить, бо "матура на карку" (від чеського виразу *mít na krku* — досл. "мати (щось) на шиї", тобто "нести важке зобов'язання, від якого хотілося б позбутися". — *Авт.*). Дехто, що менше журиться, бере в руки торбину або кошик і йде в ліс на гриби, черниці чи суниці. Словом, літом усі раді, а сонцем іще більше. Навіть і ті, що винятково праці не знають (а є і такі), а садиноким їх заняттєм — безконечна нудьга... Трудовики, та не ті, що до "трудоиків" належать, а сі, що дійсно трудяться, працюють — раді тому, що скорше заокруглять свої розпочаті діла... Нудьговці знова тішаться, що довше зможуть ходити на вільнім воздусі й ніхто не перешкоджатиме їм у вигадуванню ріжних анонімів, доносів, наклепів, сплетень, а то й неправдивих закидів та безосновних критик. Що принесуть їм іще на думку теплі промені сонця — покищо не знати. Добре булоби; щоби ясне сонце розігнало їх тьмаві помисли, роздерло й розпорошило як "Медардові" хмари, що своїм тягарем викликували повне, невдоволенне і зроджували злість на всіх без розбору. Для них не було ні в таборі на за дротом доброго чоловіка, ані добрий людських діл. Не було стриму у критиці, все зле, все облудне — було їх щоденним "Отченашем"... Та невдоволенці ще світа не переіначили ніколи, не здержуть вони і життє в таборі!... Праця, яка плине в нашій скитальчій оселі тихо, спокійно, без жадного розголосу й великого шуму, йде й далі твердим ходом аж до кінця, до майбутнього розв'язання табору. Її наглядні

висліди (калька з чеської: *výsledek* (результат). — *Авт.*) заговорять колись самі за себе, а се буде найвидатнішим показчиком. Правда виплине на верх сама, як з води олива.

Дня 1. липня с. р. відбулось в таборі святочне закінченне шкільного року 1922–23 "школи вправ при учительськiм семiнарі ім. Івана Франка в Йозефові". В гарно прибраній шкільній кімнаті зiбралась шкільна дiтвора, їх родичі, представники всіх культурно-просвітніх товариств, установ і заведень у таборі та обидва наші пп. генерали. Точно о 10 годині передполуднем управитель школи, пор[учник] УГА. Босаків Михайло, зачав програму, на яку зложились декламації, відповіді з усіх наукових предметів, а дальше руханкові вправи рушниками та співу. Відповіді дiтвори, їх спів і забави давали наглядний доказ, до яких вислідів веде новiтня рідна школа. Всі присутні з великим удоволенням переконались, що таборова шкільна молодь росте, підникає (калька з чеської: *podnikat*, тут "діяти (самостійно)". — *Авт.*) під впливом виховника, який добре зрозумів значінне людини взагалі, а людини Українця з окрема. Упадок людства у воєннiм лихолітті і потреба старанного плекання духовної культури й фізичної сили власного народу він відчув рівнож, бо з повною посвятою і пожертвуванням віддався повіреним йому школярам. Він був усе з ними, все для них трудився, бо у них видів (бачив. — *Авт.*) дрiмаючу народню силу. Ми оглядали його вже не раз в оточеннi його школярів і в театрі при виставі дiвочих драматичних кусників (тут: окремих мiзансцен з театральних вистав. — *Авт.*), і на гришці (від чеського: *hřiště* "майданчик для ігор", тут "спортивний майданчик/поле". — *Авт.*) при виконуваннi рiзних руханкових вправ і товариських забав. За кожним разом нам діти подобались, ми їх хвалили та говорили, що вони наша гордість... А чи призадумались ми бодай раз, чия душа вложена в ту працю, що робить із дiтій те, що ми бачили? Ні! А чейже се була праця, та тиха незамінна, але плянова і витривала, доцільна й послідовна, яка ніколи не згине. Свято закінчено видачею свiдоцтва і нагород пильности. Весело розходились школяррики домів, кождий з них оглядав свiдоцтво і любувався гарною книжечкою до читання. Не менше втішними були і їх родичі, та щиро дякували учителеви. Гості виходили з піднесеним настроєм. Було ясно: "У кого в руках молодь, у того й доля цілого народу". Не відбулось у нас і без смутку у сей гарний час. Дня 20. червня 1923. відпроваджувала почесна чета стрільців і музика в останню дорогу свого товариша стрільця Леневи́ча Андрія. Воєнні лихоліття, ляцькі (польські. — *Авт.*) неволі тюрми, скитальські злидні, три-чотири зими в деревляних бараках аж надто ярко відбиваються на вигляді наших стрільців. Се слідно (видно. — *Авт.*) у виразі їхніх вихуділих лиць та в хоровитих (хворобливих. — *Авт.*) грудях стрільців-скитальців, що впливає на їхнє успосібленне та на співжитте, до якого з кождим днем прибуває чимраз більше хвилюванне та подразненне. Опинившись перед довершеною подією, де мусить кождий дбати про себе, по більшій часті старається кождий повести себе так, щоби в першу чергу зміг денебудь

примістити свою голову. Та при сім не забувають одначе наші стрільці ніколи заповітів своїх померших товаришів зброї і скитання. Дороги ріжні — ціль одна: своя Держава.

Йозефов, дня 12. липня 1923

“З табору УГА. в Йозефові, ЧСР”. *Український Скиталець*. Відень, 1923. 15 липня. Ч.14(36), 20–22 (наведено зі збереженням мови та ортографії оригіналу).

Yana MARTIANOVA, Ihor SRIBNYAK, Anna KHLEBINA

Toward a History of the Periodical *Ukrains'kyi Skytalets'*
(Liberec-Josefov-Vienna), 1920–23

Yana Martianova — Master's Student, Faculty of History and Philosophy, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine).

Ihor Sribnyak — Doctor of Sciences in History, Professor, Head of the Department of World History, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine).

Anna Khlebina — MA, librarian at the Slavonic Library — National Library of the Czech Republic, historian and editor at the Institute for the Study of Totalitarian Regimes, Prague (Czechia).

This article provides a historical overview of the periodical *Ukrains'kyi Skytalets'* (“Ukrainian Wanderer”) published by Ukrainian Galician Army soldiers initially in internment camps (Liberec-Josefov) in Czechoslovakia and then from 1922 in Vienna. Founded as a monthly, it soon became an illustrated fortnightly magazine. Due to the fact that the publication of *Ukrains'kyi Skytalets'* was unprofitable, the editors during the entire “camp” existence of the magazine received subsidies from the camp’s Cultural and Educational Club budget.

During its existence, *Ukrains'kyi Skytalets'* served as an information and spiritual link between various centres of Ukrainian veteran settlement in Czechoslovakia. The editorial office was aware of this extremely important task, and set itself the goal of turning the interned soldiers into “fighters who will create a new Ukrainian belief through the power of spirit and determination.” The publication’s columns constantly recorded the most important events in the life of the interned military; it regularly featured reports of

various sections, courses, and institutions of the Ukrainian camp organizations, of the financial expenses of the charity organization “Samopomich” (“Self-help”), etc.

At the same time, the magazine performed an important mobilization mission for the Galician soldiers interned in the camps in Czechoslovakia, urging the internees, as a group temporarily detached from their core, to self-organize in the conditions of emigration life and to preserve themselves as part of the Ukrainian ethnos. The articles and materials of *Ukrains'kyi Skytalets'* drew the attention of Czech society and of Ukrainian communities abroad to the issues of interned Ukrainian soldiers and to the high ideals that the Ukrainian Galician Army consistently and steadfastly defended in exile.

Keywords: “Ukrainskyi Skytalets” magazine, article, internment camp, Czechoslovakia.

Archives

Tsentrал'nyi derzhavnyi arkhiv vyshchikh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (TsDAVO Ukrainy), f. 3521, op. 2, spr. 145, ark. 13, 16.

Bibliography

Furtes, Oleksii. “Istoryko-memuarnyi litopys UHA “Ukrains'kyi Skytalets” 1920–1923 rr.”. V *Ukraina: kul'turna spadshchyna, natsional'na svidomist', derzhavnist' 17* (2008): 130–37.

Sribniak, Ihor. “Presa internovanykh chastyn Ukrains'koi Halyts'koi Armii u Chekhoslovachchyni (1919–1921 rr.)”. *Magisterium* 22 (2006): 76–80.

— *Ukraintsi na chuzhyni. Poloneni ta internovani voiaky-ukraintsi v krainakh Tsentrал'noi ta Pivdenno-Skhidnoi Ievropy (1919–1924 rr.): stanovyshe, orhanizatsiia, kul'turno-prosvitnyts'ka diial'nist'*. Kyiv: KNLU. 2000.

Sydorenko, Nataliia. “Vidchakhnuta vid ridnoho dereva haluzka (Taborovyi chasopys Ukrains'kyi Skytalets”) (Libertsy-Iozefov-Viden', 1920–1923) ta ioho znachennia u formuvanni natsional'noi hromady u Chekhii”. *Visnyk Kyivs'koho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* 5 (1997): 66–72.

— *Natsional'no-dukhovne samostverdzhennia. Ch. II: Presa internovanykh ukraintsiv ta tsyvil'noi emihratsii (Chekhiia, Pol'shcha, Rumuniia, Iehypet)*. Kyiv: doslidnyts'kyi tsentr istorii ukrains'koi presy, 2000.

Ukrains'kyi Skytalets'. Iozefov, 21 travnia, 1922, 7.

Ukrains'kyi Skytalets'. Liberets', 1920, 1–2.

Ukrains'kyi Skytalets'. Viden', 1 bereznia, 1923, 53.

Ukrains'kyi Skytalets'. Viden', 1 sichnia, 1923, 4.

“Z zhyttia-buttia v tabori v Iozefovi”. *Ukrains'kyi Skytalets'*. Iozefov, liutyi-berezen', 1922, 18.

“Z zhyttia-buttia v tabori v Iozefovi”. *Ukrains'kyi Skytalets'*. Iozefov, zhovten' 14, 1922, 9.